

⊕ SZÖVEG: BOTTLIK ZSOLT

(MELYIK) NYELVÉBEN ÉL A NEMZET? BELARUSZ BONYODALMAK

Az európai országokban a lakosság többsége az államalkotó nemzet nyelvét beszéli. Az egykori szovjet tagköztársaságban, Belaruszban azonban a magát belarusznak mondó 83%-kal szemben az összlakosságnak csupán 53%-a állítja magáról, hogy anyanyelve is belarusz. Még meglepőbb, ha a belaruszt mint az egymás közötti kommunikációban használt nyelvet tekintjük: erre csupán a népesség 23%-a használja. Ehhez képest az ország lakóinak 8%-át jelentő oroszok nyelvét a népesség 41%-a adta meg anyanyelvként és 70%-a a mindennapi érintkezésben használtként...

A NEMZETI ÖNÁLLÓSÁG ÉS IDENTITÁS EGYIK SZIMBÓLUMA

a Nemzeti Könyvtár impozáns épülete,
csakúgy, mint mellette
a Franciśak Skarynát mintázó szobor.

A 16. században ő nyomtatott először a helyi
szláv dialektusban sajtóterméket.

A belarusz nyelvvel (a tájékoztató feliratok
mellett) azonban itt is leginkább csak
a belarusz irodalmi részlegnek találkozunk...

FOTÓ: RYHOR BRUYEN ©ISTOCKPHOTO

Miközben a Szovjetunió felbomlása után az új országok az egykori birodalomtól való távolságot hangsúlyozzák, addig Belaruszban az országot irányító rezsim mindent elkövet, hogy egyre szorosabbra fűzze kapcsolatait Oroszországgal. E folyamat többek között azt is felveti: vajon mi az oka annak, hogy a rendszerváltás és az önálló államiság lehetősége az emberek jelentős részében nem erősíti a környezettől eltérő közösségtudatot? Az orosz egyre szélesebb körű használatával pedig tovább gyengül az eleve sajátos történelmi háttérrel rendelkező helyi (belarusz) identitás.

A FŐVÁROS KÖZPONTJA, A FÜGGETLENSÉG TERE

Az egykori Lenin téren a szovjet időkre emlékeztető sok-sok szocreál épület között alig találunk korábbi helyi nevezetességet

Meghatározó gyökerek

Az Európa gazdasági centrumaitól távolabbi közép- és kelet-európai vidékeken a nemzetté válás 19. századi eseményei rendhagyó mederben haladtak. A közösséghez tartozás e területen kevésbé köthető az állami keretekhez. E folyamatban leginkább a nyelvi, kulturális elemek közösségére, esetleg egy korábbi időszakban létezett államra történő kollektív emlékezet, illetve ennek kialakulása/kialakítása játszott jelentős szerepet.

A mai belarusz népesség lakhelye geopolitikailag, kulturálisan és nyelvileg is átmeneti helyszínnek számított a történelem korábbi időszakaiban is. Önálló belarusz államot a 20. századig nem is találhatunk a térképeken.

A 8–9. században létrejött Kijevi Rusz a mai keleti szlávok (belaruszok, oroszok, ukránok) elődeit próbálta egybefogni. A tanult rétegek az ortodox egyház nyelvét, az ún. egyházi szlávot, míg a köznép a térség szláv nyelvének egy helyi dialektusát beszélték. A megerősödő Lengyelország és a felemelkedő Litvánia uralkodóinak házassága következtében létrejött állam keleti felében a 14. században a lakosság többségét is az egyik ilyen helyi szláv nyelvet beszélő ortodox vallásúak tették ki.

Változást a lengyel kultúra (ezzel együtt a katolicizmus) megerősödése hozott: főleg a nemesség körében, illetve a városokban terjedt a nyugati szláv lengyel nyelv használata, ami a hivatalos közegekből is kiszorította a korábbi keleti szláv elemekre épülő nyelvet. Ez azt jelentette, hogy annak népnyelvi formája csupán az ortodox paraszti agrárvidékeken élt tovább.

Ezzel párhuzamosan a korabeli Lengyelország keleti területein élők – az ortodox vallásgyakorla-

FOTÓ: HALÁSZ LEVENTE

tot megtartva – elismerték a római pápát egyházfőjüknek. Ez az ún. „Breszti (Egyházi) Unió” a későbbi belarusz és ukrán görög katolikus vallás alapjait teremtette meg. Ez a tény alapját képezhette volna az önálló belarusz identitásnak, ugyanakkor

Lengyelország felosztásával a mai Belarusz a cári Oroszország fennhatósága alá került, és a 19. század első felében az oroszosítás jegyében betiltotta e felekezetet, csakúgy, mint a helyi nyelv hivatalos használatát.

FOTÓ: KARÁCSONYI DÁVID

Lengyel, orosz, német befolyás

A belarusz nemzeti mozgalom csak a 19. század utolsó harmadában indult újtárra. Az orosz államhatalom ekkor pl. engedélyezte a belarusz dialektus fogalmának használatát, de a belarusz nyelvű iskolákat nem. Az első belarusz nyelvű sajtótermék csupán 1906-ban jelent meg. E folyamatban a belaruszok inkább a lengyelekkel szemben fogalmazták meg saját identitásukat, míg az oroszok irányában inkább a passzivitás és távolságtartás volt jellemző. A belarusz nyelvet használók az agrárvidékek lakói voltak. Ők többnyire „helyi”-nek mondták magukat, s a kérdésre, hogy milyen vallásúak, azt válaszolták: lengyel vagy éppen rutén hitűek.

1918 márciusában, amikor német csapatok foglalták el a mai Belarusz nyugati vidékeit, a nyelvi pluralizmus jegyében a modern belarusz nyelv megerősödését figyelhetjük meg. A megszállóknak ugyanis érdekükben állt leválasztani a helyieket az orosz kultúrától. Az ekkor megalakuló, belarusz hivatalos nyelvű Belarusz Népköztársaság ugyan rövid életű lett, de minden politikai erőnek (így a bolsevikoknak is) számolnia kellett vele. Ezért a formálódó Szovjetunióban is létrejöhett a Belarusz Szovjet Szocialista Köztársaság, amely valamiféle állami keretet nyújtott a két világháború közötti belarusz identitású lakosságnak – igaz, csak a mai ország keleti területén.

A TELEPÜLÉSNEV-TÁBLÁK HIVATALOSAN BELARUSZ NYELVŰEK,

ugyanakkor, ha ott valami kiegészítő információ is szerepel, az legtöbbször már orosz. A metrón az állomások neveit vagy pl. az ajtók záródására történő figyelmeztetéseket belaruszul hallhatjuk, de a biztonsági sáv elhagyására már oroszul szólítanak fel bennünket

NEM KÖNNYŰ

kívülállóként, a nyelv(ek)et nem ismerve, hirtelen észrevenni a két felirat között a különbséget...

Szovjet fogságban

Az I. világháború után a belarusz területek nyugati részének sorsa Lengyelország, keleti felé pedig a Szovjetunió részeként alapvetően különbözőképpen alakult. A lengyel fennhatóság alatt az 1939-es összeomlásig az etnikai egységesítés jegyében a belaruszok nyelvi beolvasztása, a társadalom perifériájára szorítása ment végbe, a Szovjetunióban viszont a városi értelmiségiek körében a belarusz identitás elhelyülése zajlott. 1921-ben belarusz nyelvű egyetemet alapítottak, majd 1926-ban megalakult a Belarusz Tudományos Akadémia is. 1927-től pedig a belarusz nyelv elsőbbséget élvezett a térség többi kisebbségi nyelve (jiddis, lengyel, orosz) mellett.

FOTÓ: KARÁCSONYI DÁVID

Az 1930-as években viszont nemcsak a sztálini nemzetiségi és nyelvi politika vált agresszívabbá a kisebbségekkel szemben, hanem a vidék iparosítása és a kulákklistázás miatt a belarusz nyelv hagyományos hordozóit, a parasztságot is meggyengítették. Ráadásul a nemzeti érzést közvetítő egyházi és világi értelmiséget is csaknem teljes egészében megsemmisítették.

A Molotov–Ribbentrop-paktum értelmében 1939 szeptemberében a két világháború közötti Lengyelország keleti vidékeit a Szovjetunió kebelezte be. Ezzel a belaruszok által lakott területek szinte teljes egészében szovjet irányítás alá kerültek. Ekkor mintegy 330 ezer lakost deportáltak Szibériába, a lengyelek és a zsidók mellett sokan voltak köztük az identitásukért kiálló belarusz értelmiségiek is.

A II. világháború utáni határváltozások során a szövetségesek Lengyelországot nyugatra tolták, így korábbi keleti területei a Szovjetunióhoz, illetve az Ukrán, valamint a Belarusz Szovjet Szocialista Köztársasághoz kerültek.

 azdasági rádió FM 94.2

CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR

A rádióban vendégünk a témáról:
BOTLIK ZSOLT

Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

A BELARUSZ ÁLLAMI ZÁSzlÓK

– ahogy a nyelv is – a nemzeti érzések szimbólumai, a lelkekben továbbra is ott lappang a szovjet idők nosztalgiája és az Oroszországhoz fűződő, az orosz nyelven keresztül jelentkező kulturális kötelék

Perifériára szorulva

Az 1950-es években itt is meghatározóvá vált a háborús emberveszteségek miatt az orosz anyanyelvű lakosság intenzív beáramlása, ami az újonnan megszerzett területek „szovjetizálásának” folyamatába illeszkedve főként a nagyvárosokba költözést jelentette.

A háború utáni hivatalos álláspont szerint a nemzeti mozgalmak szándékait a fasiszta agresszor törekvéseivel azonosították, ami az amúgy is gyenge belarusz identitásra újabb csapást mért.

Az eloroszosító folyamatok mindent eluraltak, így a belarusz nyelv fokozatosan eljelentéktelenedett. A két irodalmi nyelv közötti különbségek helyett továbbra is a hasonlóságokat hangsúlyozták, és az orosz nyelv oktatásban történő elterjedése

FOTÓ: RYHOR BRUYEN ©ISTOCKPHOTO

miatt kialakult a főleg a városokban használt keverék nyelv, az ún. traszjanka is.

A belarusz térvesztését a szovjet embereszmény kialakításának igénye is fokozta, hiszen ennek fontos része volt az etnikai csoporttudat visszaszorítása. Az 1980-as évekig egyre inkább perifériára szoruló nyelv pedig innentől kezdve nem a másság, az identitás kifejeződése, hanem valami régmúlt, elfelejtett helyzetre emlékezés szimbólumává vált. Ekkor a belarusz már az iskolában sem volt kötelező: könnyen lehetett „felmentést” kapni, így aki nem tanult belaruszul, annak heti 4 tanórával kevesebbnek kellett teljesíteni, így ezzel kedvezményezettnek számított az osztálytársak között.

Két nyelv, eltérő szerepkörben

A lakosság nyelvhasználata a történelem folyamán leginkább a politikai szándék(ok) miatt alakult át. 1996 óta az országban a modern belarusz nyelv mellett az orosz is hivatalos státuszt élvez. A két nyelv hivatalos formája között nem túl nagy a különbség, így az anyanyelv nem igazán hordozója az etnikai önzonosságnak, ami persze a lakosság nyelvhasználatában is tükröződik.

A belarusz nyelvnek – főleg monologikus helyzetekben jellemző használata miatt – inkább reprezentatív funkciója van. A mindennapi életben egyértelmű az orosz vezető szerepe. A belarusz nyelv szemmel láthatóan leginkább az utcai tájékoztató feliratokban, helységnévtáblákon, felhívá-

FOTÓ: KARÁCSONYI DÁVID

sokon van jelen (ezeken a helyeken csaknem kizárólagos), az újságokban helyel-közzel bukkan föl, míg hallhatóan a tévében-rádióban használatos.

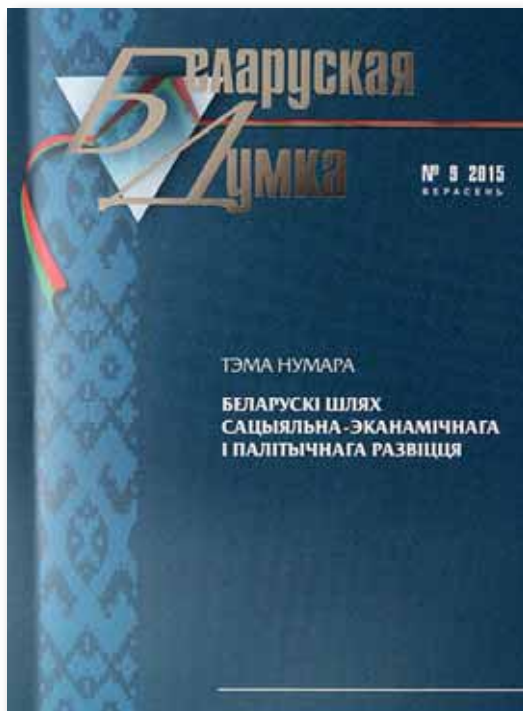
A két nyelv párhuzamos használata főként az írott sajtóban feltűnő, ahol a belarusz sokszor az oroszral együtt szerepel. Használatuk azonban még egy adott sajtóterméken belül is leginkább témafüggő. A semlegesebb, inkább helyi érdeklődésre számot tartó témákat belaruszul olvashatjuk, míg a politikailag fontosabb és érzékenyebb, országos témákat oroszul.

Geopolitikai sorozatunk támogatója a

PAGEO

BÁR A HOMLOKZATON A BELARUSZ NYELVET HIRDETI a felirat, a bejáratnál rendületlen a két nyelv jelenléte

A LEGINKÁBB TÉMAFÜGGŐ NYELVHASZNÁLAT SOKSZOR AZ ÚJSÁGÍRÓ DÖNTÉSE

A kívülálló számára szinte egyáltalán nem érzékelhető, de a nyelv(ek)et ismerők számára sem mindig tűnik föl, hogy sok újságnak csupán a címe belarusz, a tartalom azonban teljes egészében orosz nyelvű

Mindössze két tv-csatorna belarusz nyelvű, de több rádiónál is a belarusz nyelv élvez előnyt a hírek, közlemények felolvasásakor. A riportok, háttérbeszélgetések esetében viszont a két nyelv szerepe már kiegyenlítődik. Jóllehet, egyes csatornákon a belarusz nyelvű zenés műsorok sugárzása előnyt élvez, de az orosz nyelvű szövegek több emberhez jutnak el – mondják a zenészek, szövegírók. A belarusz legáltalánosabb terepe ma a színház, ahol a darabok jelentős része ezen a nyelven megy. Emellett a belarusz nyelv használata összefügg a beszélők élet-színvonalával, társadalmi elkötelezettségével, pragmatizmusával is: egyes helyzetekben inkább viccesnek, régiesnek hat, sőt olykor politikai állásfoglalásnak tűnik. Ugyanakkor a társadalmi felemelkedés és a karrier nyelve manapság viszont egyértelműen az orosz. ⊕

ZSELICVÖLGY

Ezercsillagos kikapcsolódás

A hajmási Zselicvölgy Szabadidőfarm exkluzív 150 fős látványpicéjével, vadásztermével, hangulatos à la carte éttermével, tájjellegű vendégházaival, modern teniszcsarnokával, bowlingpályáival, wellness-szolgáltatásaival a zselici térség egyik legszebb turisztikai paradicsoma.

A farm az aktív pihenés mellett kiváló helyszínt kínál esküvők, céges rendezvények, csapatépítő tréningek, születésnapok és családi programok lebonyolítására.

A vendégeket 8, igényesen berendezett házban (29 szoba), illetve a központi épületben található szobákban (4 szoba) látják vendégül. Az ételkínálat a tradicionális zselici ízekre, vadakra, valamint a farmon nevelkedő francia charolais marhára épül. Különleges hangulatú látványpicéjében a régió legnevesebb pincészeitől származó borokat kóstolhatják meg a vendégek.

A 80 hektáros területen a vendégek megismerkedhetnek a gazdasággal, sportolhatnak, horgászhatnak vagy gyalogtúrára, kerékpároskirándulásra indulhatnak. A farm a Zselici Csillagrezervátum területén található, így tiszta időben több tízezer csillag és a Tejút is megcsodálható innét.

Zselicvölgy
SZABADIDŐFARM
Hajmási
Rendezvény • Szállás • Étterem • Wellness

Zselicvölgy Szabadidőfarm
7473 Hajmás, hrsz. 073/4.
Telefon: (82) 370-655
Kapcsolat: info@zselicvolgy.hu
www.zselicvolgy.hu

A legújabb
kompakt Lavazza
kávégép 200 darab
káv kapszulával.

A részletekről
érdeklődjön az alábbi
promóciós kód
megadásával:

EP Mini

**LAVAZZA EP MINI
KÁVÉGÉP**

+

**100 DB AROMA POINT,
100 DB AROMA POINT
GRAN ESPRESSO**

LAVAZZA
TORINO, ITALIA, 1895

35.000 FT

*A promócióban szereplő kávégép új modell. Az akció más kedvezménnyel nem vonható össze és visszavonásig, illetve a készlet erejéig érvényes.

Aygor
ESPRESSO ITALIANO
LAVAZZA

Caffèservice

BEMUTATÓTEREM

1134 BUDAPEST, KLAPKA UTCA 7.
HÉTFŐ - PÉNTEK 8:00 - 19:00
06 1 237 1210 | 06 80 89 00 98
WWW.AYGOR.HU
WWW.CAFFESERVICE.HU